

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

УДК 792.8

БЕЗПЕРЕРВНІСТЬ ЖИТТЯ У ПОСТАНОВКАХ МОРІСА БЕЖАРА

Маліновський В.В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

У цій статті висвітлено питання хореографічної мови та стилістики постановок видатного французького хореографа Моріса Бежара, а саме його життєствердуючі роботи. Проведено аналіз його найвідоміших робіт, які розкривають тему життя. Визначені основні принципи, якими користується хореограф для передачі своєї задумки.

Ключові слова: хореографія, формування, балетмейстер, балет, модерн, життя, артист, Моріс Бежар, хореографічна лексика, рух, ідея, новатор.

Постановка проблеми полягає у тому, що сучасне мистецтво, зокрема хореографія розвивається та набуває нових форм. Та не потрібно забувати про першопочаткову естетику та красу тіла, яка розкривається завдяки класичному танцю. Саме дане дослідження розкриває те, що синтез класичного танцю, який характеризується чіткістю, красою, витонченістю, грацією та постмодерн танцю, який включає в себе авангардистські експерименти, перформанси та глибину ідеї, дає кращий результат сприйняття вистави. Академічний і сучасний танець повинні доповнювати один одного, стикатися і, будучи складовими частинами мистецтва танцю, збагачувати загальний розвиток хореографічного мистецтва.

Аналіз літературних джерел. Над питанням класики та постмодерну у хореографії працювало багато науковців, а саме: Абадуліна Д. і Інгатова В. серед їхніх ідей є аналіз побачених вистав хореографа, та систематизація його засобів спілкування з глядачем під призвою танцювального мистецтва.

Завданнями статті є:

- Проаналізувати творчість Моріса Бежара, його постановки, які розкривають нам суть безперервності життя та миру в світі, єдності людей;
- Визначити найвідоміші хореографічні твори Моріса Бежара, які зачіпають тему безперервності життя;
- Дослідити які засоби він використовує для максимального донесення змісту своїх робіт.

Виклад основного матеріалу. Моріс Бежар (р. 1924 г.) – хореограф-академік Французької Академії образотворчих мистецтв. Критика нагороджувала його різними визначеннями: «хореограф-філософ», «парадоксалист», «містифікатор», «скандаліст» і багато ін. Хоча сам майстер, який вражає всіх своїми колосальними знаннями в історії живопису і літератури, музики і архітектури, називає себе скромніше – «мандрівник». Володіючи необмеженою фантазією і здатністю подумки проходити крізь товщу часу, він вже протягом більш ніж півстоліття водить глядача в своїх виставах по різних епохам, країнам і їх культурам. «Нічого не поробиш, – говорить Бежар, – звернувши танець в сенс свого жит-

тя, я прийняв його всерйоз, хоча розумію, що це лише мить в житті іншого. Але поки танець живе як обряд одночасно і сакральний і людський – він виконує свою функцію. А перетворений в забаву, перестає існувати» [1, с. 111-112].

Ймовірно, необхідним шляхом до досягнення законів творчості цього балетмейстера є усвідомлення того значення, яке танець має у філософській системі М. Бежара. Для балетмейстера-філософа танець – це явище релігійного порядку, це релігійний культ, танець – ритуал, танець – священнодійство. Це можна зрозуміти з його вислову: «Необхідно було заново відкрити танець в його загальнолюдської суті, танець, що не відірваний від своїх релігійних коренів. Необхідно було відродити і оживити універсальну хореографічну традицію» [1, с. 120].

Танець для нього – специфічна мова, мова тіла, мова м'язів, здатна в часі відображати життєві процеси, недоступні адекватному вербальному вираженню. Це мова, якою балетмейстер користується, щоб донести до глядача те, що він осягає в цьому житті а саме ідеї, що займають його в кожен конкретний момент. Бежар не бажає піти у позачасову область чистого духу. Він – художник, який живе тут і зараз, що потребує безпосередній контакт з аудиторією, її визнання, намагається зробити свою мову живою і зрозумілою сьогоденному глядачеві. «Рятує, врешті-решт контраст або, якщо завгодно, шок. Ми схильні до дрімоти, але часом саме в шокових ситуаціях нам відкривається істина. Людина розвивається не сама по собі, вона підступає до сенсу життя тільки завдяки безперервним шокам. Людина зростає завдяки шоку. Завдяки шоку, вона стає розумною або дурною», – так пояснює сам Бежар природу прийомів, які організовують виставу, які давно стали його натурою, або, вірніше, що є проекцією його природи [3, с. 9].

Зовні пориваючи з естетикою класичного балету, Бежар переглядає і його драматургічні закони. Драматургія його вистав – це драматургія філософських узагальнень і образів, парадоксів і протиставлень. Його драматургія – це пластична розробка первісної ідеї. З цієї ж ідеї виходить його концепція оформлення вистав. Багатопверховий будинок вистав Моріса Бежара буду-

вався на контрастах світла, декорацій, костюмів, гриму, самої хореографії, також часто він використовував маски. Його костюми і декорації, на відміну від канонів оформлення балетної сцени, покликані не до залучення уваги глядача, чи не для її розваги. Все в його спектаклях направлено на розкриття основної ідеї, часом досить складної, і синтез мистецтв в його театрі дійсно виходить на рівень синтезу, а не демонстрації з найбільш вирашною боку кожного виду мистецтва [2, с. 2-9].

Особливість Бежара як балетмейстера полягає в тому, що, як правило, в його виставах соціальна, філософська, релігійна, психологічна проблема диктує художні засоби її вираження, форму, пластичну мову. Закономірним наслідком його режисерського (в меншій мірі балетмейстерського в нашому розумінні складу) є суб'єктивне прочитання музики, яку він підкоряє логіці власної думки, потоку власних асоціацій, не завжди дбаючи про відображення логіки музичного твору. Тріумф життя – це слово описує сценічне життя Бежара, приховуючи в своїй красі роки важкої праці, пошуків, боротьби, непростий біографії. Бежар був невтомний. Він не припиняв працювати ні на один день. "Мої слова – словник тіла, моя граматики – граматики танцю, мій папір – сцена. Я ставив балети. Кожен з моїх творів – вокзал, де робить зупинку потяг, в який мене посадили. Час від часу проходить контролер, я питаю у нього, о котрій годині ми прибуваємо – він не знає. Подорож дуже довга. Змінюються супутники в купе. Багато часу я проводжу в коридорі, притиснувши лоб до скла. я вбираю в себе пейзажі, дерева, людей..." – писав Бежар [1, с. 165].

Більшість своїх думок, ідей, емоцій, переживань Моріс Бежар описав у своїй книзі-мемуарах. Багато з цих описаних думок є у його хореографії у його роботах. Він описує в цій книзі свої основні принципи життя це те що любов дає радість життя. Треба вчитися любити з раннього дитинства до старості, це – дар, який дається не всім, але можна хоча б доторкнутися до нього. Треба любити все: і маленьку травинку, і величезного гіпопотама, і сонце, і місяць, зігріваючих і надихаючих нас на творчість. Треба любити людей і, перш за все, самих себе. Ви повинні зрозуміти, що ви – індивідуальність, одна на світі, і ви повинні відбутися як людина, як творець, як індивідуальність. «Нехай вас не бентежить егоїстична, ніцшеанське підґрунтя. Якщо ви будете себе цінувати, то дійсно станете справжньою людиною, а не «двуніжкою», як моя бабуся називала всіх нікчемних людей. І, звичайно, любов зобов'язує вас допомагати всім любов призводить до спілкування, не уникайте людей. Зберігайте дружбу з самого дитинства, не втрачайте подруг, друзів, знайомих. Спілкування пов'язує вас з усім світом. Ви ніколи не відчуєте себе самотнім, якщо будете писати і одержувати листи» [4, с. 9].

Він хотів, щоб на балет ходили не тільки рідкісні любителі, а мільйони глядачів. І у нього це вийшло – він закохав у балет весь світ. Хоч і не так легко було добитись цього. Саме створення свого стилю, свого почерку найважче дається, але він зумів добитись цього. Принципи танцю цього видатного хореографа – «краса, енергія

і ефектність». Всю свою творчість Бежар присвятив створенню унікального танцювальної мови, вважаючи, що «класика – основа будь-якого пошуку, сучасність – гарантія життєвості майбутнього, традиційні танці різних народностей – хліб насущний хореографічних пошуків» [3, с. 23-25].

Однією з найвідоміших робіт є «Балет в ім'я життя» – постановка, створена Морісом Бежаром в 1997 році. Вистава розповідає про непрості долі двох людей – Фредді Меркьюрі, соліста групи Queen, і Хорхе Донна, колишнього соліста Бежара, одного з видатних танцівників ХХ століття. Хоч вони і були абсолютно різними людьми і особистостями, їх об'єднувала неймовірна пристрасть до життя. «Балет в ім'я життя» вкрай емоційна робота. Оригінальні записи групи Queen, складова музичної основи дійства, переплетені з творами Моцарта. «Мої балети в основному поставлені на музику, поєднану з життям, смертю, любов'ю, з людьми, чия робота і життя неймовірно вражають мене, як танцівника, яким мені вже не судилося стати, які відтворюють своїх персонажів краще своїх можливостей» [1, с. 150].

Найбільш масштабною роботою є балет на музику 9-ї симфонії Бетховена. Цей балет це відображення всього тріумфу людини, єдність її з пісню та танцем, а музика Бетховена підсилює ефект і це в сукупності втілило дух танцю, яким його бачив Моріс Бежар: мистецтво рухатися і дивувати, яке долає будь-які кордони, будь то географічні або культурні. Симфонія № 9 – це справжній «танцювальний концерт». За словами Моріса Бежара, він «зображає глибоку людську участь в шедевр, який належить всьому людству: гра, спів і танець задіяні в його виконанні» [1, с. 152].

Аналізуючи загалом всі здобутки Моріса Бежара, можна простежити його життєствердуючі ідеї, які висвітлені в тій чи іншій мірі. Його стиль неповторний. Не дарма вистави створені ним викликають овації у всіх, хто переглядає їх. Цей авторський стиль хореографа, ніхто не в силі повторити, хоч і багато вистав створювались від тих емоцій, які переповнювали людей після перегляду вистав цього видатного майстра, але повторити цей стиль нікому не вдавалось. Драматургія його вистав – це драматургія філософських узагальнень, які ґрунтуються на роздумах про життя, мир спокій та красу.

Висновки. Отже, підсумовуючи всю творчу діяльність Моріса Бежара, його життєві принципи, його здобутки, його творчий слід можна з впевненістю сказати що він – один з найбільших хореографів ХХ століття. Його новаторські постановки увійшли в історію світового балету. Недарма про нього самого написано десятки тисяч есе – зважених і розважливих про те, хто сам себе називав «киплячим котлом танцю». За своє життя Бежар поставив понад сто балетів, десять оперних вистав, написав кілька п'єс, п'ять книг, знімав кіно – і відеофільми. Найбільш відомі з його книг дві – "Життя і Смерть" і "Доля творчої особистості". Моріс Бежар був філософом танцю, письменником танцю, а його вистави і танцюристи служили для нього дзеркалами його внутрішнього світу, перекладачами його думок за допомогою танцю.

Зважаючи на актуальність та активний розвиток сучасного хореографічного мистецтва, зацікавленість творчістю Моріса Бежара з боку молодих хореографів та балетмейстерів потребують подальшого дослідження та вивчення. Можливі подальші дослідження пов'язані

з розглядом принципів хореографії постмодерну та саме авторського стилю Моріса Бежара на прикладі інших балетних вистав і танцювальних творів, що розширюють уявлення про означену проблематику в контексті хореографічного мистецтва.

Список літератури:

1. Бежар М. Мгновение в жизни другого: Мемуары / Пер. с фр. – М.: В/О Союзтеатр, 1989. – 238 с.
2. Абаулин Д., Торская Е. Бежар есть Бежар // Лит. газета. – 1999. – 21 апр. – С. 9.
3. Зонина М. Бежар: Под маской клоуна // Московский наблюдатель. – 1994. – № 9-10. – С. 40.
4. Игнатов В. Бежар в Париже: «Девятая симфония» в Opera Bastille; «Весна священная», «Петрушка» и «Болеро» в Palais du Sport // Мариинский театр / Окно в Европу. – 1997. – № 1-2. – С. 4.

Малиновский В.В.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

НЕПРЕРЫВНОСТЬ ЖИЗНИ В ПОСТАНОВКАХ МОРИСА БЕЖАРА

Аннотация

В этой статье освещены вопросы хореографического языка и стилистики постановок выдающегося французского хореографа Мориса Бежара, а именно его жизнеутверждающие работы. Проведен анализ его самых известных работ, раскрывающих тему жизни. Определены основные принципы, которыми пользуется хореограф для передачи своей задумки.

Ключевые слова: хореография, формирования, балетмейстер, балет, модерн, жизни, артист, Морис Бежар, хореографическая лексика, движение, идея, новатор.

Malinovsky V.V.

Ivan Franko National University of Lviv

CONTINUITY OF LIFE IN THE PRODUCTIONS OF MAURICE BEJART

Summary

This article deals with the choreographic language and stylistics of the productions of the outstanding French choreographer Maurice Bejart, namely his life-affirming works. The analysis of his most famous works revealing the theme of life is analyzed. The main principles that the choreographer uses to convey his idea are determined.

Keywords: choreography, formations, choreographer, ballet, modern, life, artist, Maurice Bejart, choreographic vocabulary, movement, idea, innovator.